

T. I jaz sem tvojega mnenja, svest si, da si Slovani v djanji, v govorjenji nismo tako daleč, kakor se kaže to v pisanji ali v književnosti. Vendar jih imenuje sedaj jezike menda a) zato, ker se ne dajo iz nobenega doslej znanega izpeljevati kakor narečja iz svojega maternega jezika, in b) zato, ker ima zdaj vsak posebej že svoje slovstvo. Slovani doslej običnega jezika, kakor Nemci ali Talijani, še nimamo; prej ali slej ga dobimo, in tedaj padejo sedanji jeziki ter postanejo narečja; dotlej nam pa res kaže zvati jih jezike, kakor jih zove Miklosič. — Razun tega mi je v njegovi jezikoslovni razstavi jako všeč, da prvi knjižni jezik slovanski imenuje staroslovenščino, in da je prva pristna hčerka njena ravno naša slovenščina, da si mu v teh rečeh oporékajo še mnogi jezičniki slovanski.

Šolsko blagó.

Iz spisja. Zapišite, kakošno je zvečer! — Solnce zahaja; svetli oblaki se žaré in s solncem vred zginjajo. Hladen vetrič pihlja. Iz vodá in dolin se vzdidujejo lahke meglice. Trava je rosna. Ptíci utihnejo. Delavci pridejo od dela, čede prihajajo domú. Vse je trudno in želi počivati. Ljudje in živali potrebujejo tudi živeža. Po večerji zahvali človek Bogá za prejete dobrote in gre počivat.

Odgovorite te le vprašanja: Koga in kaj je Bog o začetku vstvaril? Kakšna je bila takrat zemlja? S čim je bila pokrita? Kaj je Bog rekel? Kaj se je potem zgodilo? Kaj je Bog ločil od tamé? Kako je Bog imenoval luč — kako temó? Kaj je zapovedal Bog drugi dan? Kaj se je potem zgodilo? Kaj naj bi zemlja rodila? S čim je bila zemlja tretji dan ozaljšana? Kaj je vstvaril Bog četrty dan? Kaj je razsvetljevalo dan? Kaj je svetilo po noči? Kaj je Bog vstvaril peti dan? S čim je bila napolnjena voda, s čim pa zrak? Koga je Bog vstvaril šesti dan? Kaj je delal Bog sedmi dan? Za kaj je Bog odločil sedmi dan?

Človeško okó.

Spisal Fr. Oblak.

Naj izverstnejše delo Stvarnikove roke, naj krasnejši bisser na človeškem životu je okó. Ako zreš v okó nedolžnega človeka, zdi se ti, da gledaš v raj njegove duše; ako krasno, milo okó pogledaš, zdi se ti, da vidiš jasno nebó; zagledaš se vanj, nepoznana bolest ti oklene serce, in iskra, ki šine iz

očesa v okó, vžiga v sercu plamen prijateljstva, vnema se čudni up in strah, o katerem Prešeren tako mило poje:

»Sem dolgo upal in se bal,
Slovó sem upu, stráhu, dal,
Sercé je prazno, srečno ni,
Nazaj si up in stráih želí«.

Okó je podobno rosni kapljici na mali cvetici, v kateri se odlikuje vesoljnost, svetovi in solnca; neizmerne širjave dobivajo prostor v malem prostorčku našega očesa, in če Stvarnik svoje delo z bitjem svojim obsega, ga spremlja tudi naše okó. Torej ima človeško okó nekaj božanstvenega na sebi; molcé prosi in zapoveduje; naše okó nepremagane moči, pogled divjih zverin, premaguje. Zatorej smemo reči, da se ne odlikuje očesu samo vnANJI svet, timveč, da se svetu po očesu naznanja tudi naša notranjost, naš duh.

Okó je sedež naj bolj natančnega naših čutov; sluh, duh, okus in tip imajo z bolj debelimi in bolj občutnimi rečmi opraviti, toda okó samo občuti svit, od ktereга še sedaj ne vemo, ali je telesna stvar, ali ne, ker ga ne moremo ne zajeti, ne odgnati, kakor vodo in druga telesa. Vsled sedanje hipoteze je svit zelo tanko treseče truplo, ktero vse reči prešinja. Okó naj tanjše stvari občutuje in zasluži, da ga pozna vsak, saj v njegovih glavnih delih.

Okó ima ožji in širji pomen; okó v širjem pomenu so trepavnice, solzna jamica, pa očesno jabelčice, — v ožjem pomenu imenujemo okó samo očesno jabelčice (zenico). Očesno jabelčice je jako lepo in umetno sestavljeno iz več kožic, med katerimi so te le naj važnejše: verh vseh drugih je bela, neprezorna, kaj terda kožica, ki je spredej malo bolj vzdignjena; imenujemo jo rožnico (Hornhaut). Zad za bolj povzdignjenim delom imenovane rožene je druga kožica, ki ima v središču luknjico, ki se nam kot črna pika zdí; ta luknja je punčica. Okoli punčice je imenovana kožica krog in krog raznih barv: modra, rujava in črna; po barvah te mreže, ki se imenuje mavričasta mreža (Regenbogenhaut), štejemo ljudi med plavo-, rujavo- in černooke. — Pod prej imenovano rožnico, začenjaje ob krajih mavričaste mreže, nahajamo zopet drugo, vso ž žilicami prepreženo mrežo; imenujemo jo žiličasto kožico (Aderhaut). Na zadnjem delu očesa je mreža živcev, ki so pa v vervico zjedinjeni, in peljejo skoz te kožice v možgane.

Okó ima v sredi precej prostora; ta prostor se razdeljuje po kožici od zgor navzdol potegnjeni v dva predalčka. Med imenovano kožico, t. j. v sprednjem predalčku očesa, je lečast okrožek, ki se imenuje očesna leča (Augenlinse). Ves ostali prostor v očesu je napolnjen z tekočino gostejšo od vode.

Dve očesni jabelčici ležite pod čelom, na obeh straneh zgornjega dela nosovega, nad licevema kostema, ki se očesni jami (Augenhöhlen) imenujete. Kar se tiče gibanja teh jabelčic, je opomniti, da druga drugo podpira, in to je pri vseh živalih, razun amerikkanskega kameleona. Človek ne more torej eno okó obračati na eno, drugo na drugo stran. Dobivajo se pač tudi taki, pa so na očesih bolni.

Važno je tudi vediti, kako nastaja v našem očesu naravna podoba stvari, katero ogledujemo?

Ako se vstopiš pred kako osvitljeno truplo, padajo žarki, ki se od trupla odbivajo, tudi na tvoje okó, in oni, ki padajo v očesno punčico, napravijo na lečici in na živčni kožici nasprotno in zmanjšano podobo, blizo tako, kakor se vidi v steklu pri fotografih. Ta podoba zadeva v živce, in vervica živcev prenese prejeti vtis v možgane, tam pa nastane oni nepopisljivi čut, ki ga imenujemo vid.

V očesu napravlja se zmiraj kaj mala podoba stvari, katero ogledujemo. Naš duh, vajen že drugih reči, ktere je tudi otipal, kako so velike, jih pozná, posebno če so blizo. Bolj pa ko se od reči, ktere ogleduješ, odteguješ, manjši se ti zdijo, ker žarki od stvari odbiti po optičnih pravilih vedno manjšo podobo v očesu napravljajo. Če so stvari, ktere ogledujemo, premajhne ali preoddaljene, pomagamo našemu očesu z lečastim steklom, ki žarke od opazovanega trupla tako lomi, da se napravi večja podoba v očesu. To delo imenujemo oboroženje očesa. Taki ljudje, kojih lečica v očesu je preravna alj pa prekriva in so daljno - alj pa kratkovidni, tudi oborožujejo okó s steklom. Za tako oboroževanje rabimo povečevavna stekla, drobno- in daljnogleda. Ako je kako, če tudi veliko truplo, kakor zvezde, ki so na milijone večí od naše zemlje, predaleč od nas, ga ne moremo viditi s prostim očesom. Za tako opazovanje potrebujemo teleskopov ali daljnogledov. Z dobrim daljnogledom zmoremo velikost in lego zvezd lože opazovati, kakor s prostim očesom.

Vid nas torej vodi v skrivnostno napravo in delavnico narave. S hitrostjo duha te nese okó na lahkkih perutih od konca do kraja sveta; kot orel z malega gnjezda vzdiguje te vid z zemlje v sinje visočine; tukaj vidiš svetove, ki so veliko večji od naše zemlje. Na perutih očesnih preletiš neizmerne širjave, hoté dospeti na kraj osvetja. Toda duh ti reče, ko že misliš, da ni več prostora: Stoj, prostor osvetja je neizmeren! — Bolj ko letiš, bolj se od namena oddaljuješ. Zopet te prinese okó na zemljo, malo pičico osvetja, in tù opazuješ prirodo in umetne dela človeške roke in človeškega očesa.

Z očesom prirodo opazovaje prideš v njeno delavnico. Na zemlji vidiš, da spomladi iz namočene zemlje trava kaže svoje zelene glavice; drevje, v katerih je prej stanovala žalostna samota, obleče se v novo obleko in krilati pevci po vejicah pojó mile pesmice. Radostna lepota narave te izvabi izmed tesnega ozidja, utergaš si rožico, ogleduješ jo, in zapišeš si, kar si vidil. Tako delaš tudi z drugimi rastlinami. Tudi živali, male in velike, nahajaš po zemlji. Ravno taka se godí z neživimi rečmi; in v kratkem ti je pomagalo okó do popisa rastlin, žival in sploh do prirodopisa.

Ako naravo opazuješ, kako tvori in razdira, spoznavas njene moči in pogoje, po katerih te moči delajo. Tù kaže okó, kako nizko zamore človek Stvarniku v roke gledati, in duh, kako moč da ima človek v naravi. Kar dela narava, to posnema človek, in glej, tudi sam vstvarja nova trupla — potem ko je v naravne roke pokukal. Tudi te reči si je človek zapomnil in zapisal, ter postal po očesu svojem mali stvarnik, ki tudi nekako vstvarja.

Zgodovinska drobtinica.

V Valvazorjevi knjigi: »Ehre des Herzogthums Krain« beremo: »Leta 5022. je kranjska dežela vidila tri solnce na nebu; in marsikomu se je to leto tako terda godilo, da bi bil rad dal vsa solnce za grizljeje kruha, ker takrat je bila po vsem Slovenskem in zlasti na Kranjskem huda lakota. Huje se je godilo leta 1629., ko je polje komaj toliko dalo, da je stár pšenice veljal poldeseti goldinar, en stár reži pa polosmi goldinar. Po verh tega so divjale še hude vročinske bolezni.« Vidimo tedaj, da so bili že tudi nekdanj hudi časi, in sicer veliko hujsi mimo sedaj.